

ספר בראשית
עם פירוש רד"צ הופמן
© הוצאת נח

אתר לימודי
יהדות ורוח

דעת

פרס כח. מסוקים א—ח. זקרא יצחק אליעקב ויברך
אתג ויצהרו ויאמר לך לאתקח אשה מבנות כנען.
קום לך פרנה ארם ביתה בהואל אפי אפך זקח

לך משם אשה מבנות לכן אחי אמך. ואל שדי יברך
אתך ויפרך וירכך, והיית לקהל עמים. ויתן לך את
ברכת אברהם לך ולזרעך אתך, לרשתך את־ארץ
מוגריך אשר־נתן אלהים לאברהם. וישלח יצחק את־
יעקב וילך פדנה ארם, אל־לבן בן־בתואל הארמי
אחי רבקה אם יעקב ועשו.

ויברך וגו'. בשעת הפרדה שב יצחק ומברך את יעקב, ובמיוחד
הוא מברכהו ברוב בנים; השווה כד, ס. — פדנה. הדל"ת סגולה
במקום פתוחה. בהברה הסופית יש פסק כדי שלא תבלע באלף החטופה
שאחריה (ראה ר"ו"ה מפורש), כמו „תשע עשרה" למעלה יא, כה, וכן
„גביע הכסף" להלן מד, ב. — ואל שדי, ראה למעלה יז, א. — לקהל
עמים, הכוונה לשבטי ישראל, כמו דברים לג, ג. — לרשתך. הסיומת
מוסבת על הנושא, כמו למעלה יט, כא. — אם יעקב וגו'. ראה רמב"ן.

פסוקים 1—5. וירא עשו כי־ברך יצחק את־יעקב ושלח
אתו פדנה ארם לקחת־לו משם אשה, בכרכו אתו
ויצו עליו לאמר לא־תקח אשה מבנות כנען. וישמע
יעקב אלי־אביו ואל־אמו, וילך פדנה ארם. וירא עשו
כי רעות בנות כנען, בעיני יצחק אביו. וילך עשו
אלי־שמעאל, ויקח את־מחלת בתי־שמעאל בן־
אברהם אחות נכיות על־נשיו לו לאשה.

וירא עשו וגו'. כיוון שעשו חש באי־רצונו של אביו כלפי הנשים
הכנעניות, הוא לקח את בת ישמעאל לאשה. ברם, אין הוא מקיים את
רצון אביו במלואו. הוא לוקח את האשה „על נשיו" הרעות, כנוספת
עליהן, בלי שיגרש את הללו. ועוד, אין הוא לוקח אשה זו ממשפחת
אברהם המקורית, אבל הוא לוקח אותה מבנות ישמעאל שהוא עצמו הגו
בן מצרית; וגם בנותיו בנות מצרית הן. — כי־ברך... ושלח.

„ושלח“ חוזר אל „כִּי-בָרַךְ“, ומשום כך צורת העבר. לכן קשה להסכים כשכמעט כל המפרשים¹ תולים גם את הפסוק „וישמע יעקב“ ב„וירא עשו“, כי אין זה מתיישב עם צורת הזמן ב„ושלח“. גם לא יתאים „ואל-אמו“, כי ודאי לא ידע עשו שרבקה היא זו, אשר הביאה לידי מסעו זה של יעקב². — ואל-אמו. יוצא שגם רבקה דברה עם יעקב בענין זה. מלים אלה מניחות איפוא את הפסוק מג שבפרק הקודם כידוע³. — וירא... וישמע... וירא... וילך וגו'. אם אמנם נראה בפסוק „וישמע“ וגו' משפט עצמאי, או אז נוכל לראות בשלושת הפסוקים ו—ח משפטי רישא לפסוק ט „וילך“ וגו'. משראה עשו, שיצחק אסר על יעקב לקחת אשה כנענית, ומשמע יעקב מיד להוראת הוריו זו, ומשהשתכנע עשו סוף סוף, שאין דעת אביו נוחה מבנות כנען — אחרי כל אלה, „וילך עשו אל-ישמעאל“. — אחות, השווה להלן לו, ב, ושם היא נקראת בשמת, וראה שם. — אחות נביות, משום שנביות היה הבכור, נקראת האחות על שמו, כשם שגם מרים נקראת אחות אהרן⁴. — על נשיו, השווה ויקרא יח, יח.

(ד) מסע יעקב לחרן

(כח, י—כב)

כאן מתחילות עצם תולדות יעקב. ברם, מכיוון שיצחק עדיין חי ומכיוון שאין יעקב הולך לחרן אלא במצוותו, מן הדין שהכתוב יספר מאורע זה

¹ כך דברי המחבר, השווה רש"י, אך לא מצאתי עוד (המ').

² ומכאן גם ראה כנגד דילמן ובמר שמראים את יצחק כמי שפועל באופן עצמאי לגמרי — ב„מסורת היסוד“.

³ ומכאן איפוא ראה לאחידותו של כל הקטע, שלפי דעת המבקרים מורכב משני מקורות שונים. כמובן שהללו יוכלו תמיד לטעון, שמלים אלה אינן אלא תוספת „העורך“, אך לא רק שתשובה זו תגלה מיד את מגמותיהם של המבקרים, אלא גם יקשה להבין לשם מה יוסיף „העורך“ מלים אלה.

⁴ שמת טו, כ.

והמאורעות הבאים תחת הכותרת תולדות יצחק. בעת מסעו לן יעקב במקום מסויים, ובו מתגלית לו השכינה אשר מאשרת לו את ברכת אברהם, ואף מבטיחה לו הגנה גם במסעותיו וגם בשהותו בארץ נכריה. על כן נודר יעקב נדר — אם אמנם יהיה ה' עמו, הרי הוא יקים במקום קדוש זה בית לה' וגם יעשר את כל אשר לו. בכך נוסד המקדש שבבית-אל, המקום שנקרא לזו בתחילה, ועל תולדותיו של מקדש זה ידובר להלן לה, טו^ה). באשר לשמותיו ית' ה' ואלהים בפרק זה יש להעיר, שהם באים בערבוביה^ה).

פסוק י. ויצא יעקב מבאר שבע, וילך חרנה.

ויצא וגו'. כבר דובר למעלה, במחציתו השניה של פסוק ז, על יציאתו של יעקב לפדן ארם; וכאן מתחילות תולדות יעקב. הוא יצא מבאר-שבע, המקום בו התגורר יצחק^ז), וכמו אברהם בשעתו כן עוזב גם יעקב את בית אביו. אך נסיבותיהן של יציאות אלה — שונות הן במידה רבה ביותר. אברהם עולה לארץ המזבחת, על פי צו אלהי, ואילו יעקב בורח מפני אחיו מארץ הקודש לארץ נכריה. אברהם יוצא לדרך עם משפחתו, ואפילו לוט בן אחיו מצטרף אליו, בעוד שיעקב יוצא לדרך בדד וגלמוד, רק האלהים עמו, ועליו מבטו ואליו מחשבותיו. אברהם הולך כאיש עשיר עם עבדים ועדרים — „ואת-הנפש אשר-עשו בחרן“^ה), ואילו יעקב הולך בלא כלום — „כי במקלי עברתי את הירדן“^ה), ואף על פי כן הופך יעקב לאיש עשיר ומאושר ומבורך בבנים, כשהי

^ה ושם גם נראה כמה חסרת יסוד היא הנחת המבקרים שטוענים. שיש כאן משום מתן שבח לפולחן הצפון-ישראלי.

^ז ומשום כך רואים עצמם דילמן ואחרים נאלצים להניח שפרשה זו לקוחה גם מן „המקור השני“ וגם מן „המקור השלישי“.

^ז לעיל כו, כג.

^ה לעיל יב, ה.

^ה להלן לב, יא.

הטוב והכל יכול מגן לו. יותר מהר מאברהם, בעל האמצעים המרובים וכן בריתם של גדולים, מגיע יעקב למטרה הנכספת — ליסד משפחה שתבורך ותונהג על ידי ית'. מי זה לא יראה בתולדות אלה את עתידם של בני בניו של יעקב, אותם בנים אשר גם הם אוהזים במקל הגדודים כשהם נאלצים לעזוב את אדמת הקודש של מולדתם, וכשהם מפנים מבטם אליו ית', הם מוצאים רווח והצלה? ומזמן היו חוזרים, כמו יעקב, אל ארץ אבותיהם, אילו רק בו ית' בלבד היו שמים מבטחם, לו לבד היו עובדים ורק ממנו היו מבקשים תשועתם וגאולתם. — וילך חרנה. לפי מפרשים רבים¹⁰ פירושו — יצא ללכת לחרן, בכיוון חרן. ברם, אם לכך הכוונה, היה מתאים יותר לומר וילך פדנה ארם; השווה ביאורנו למעלה כה, כ. לכן נראה לנו יותר לראות בפסוקנו כלל שאחריו פרט. תחילה מסופר בקצרה שיעקב הלך לחרן, ורק אחר זה מספר הכתוב את פרטי המקרים שקרו לו ליעקב במסע זה.

1099 יא. ויפגע במקום וילן שם כיבא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו, וישכב במקום ההוא.

ויפגע במקום. ה"א הידיעה שבכאן מתפרשת באופנים שונים. לפי חז"ל¹¹ הרי זה הר המוריה, ההר שכבר נתקדש על ידי אברהם; השווה רש"י. לפי הספורנו: „ענין המקום הוא מקום ללון לאורחים שהיה מתוקן אז בכל עיר ועיר, ברחוב העיר על הרוב“, ולפי הראב"ע: „במקום, דברי משה, והטעם במקום הידוע — היום“¹². עם זאת נראה לנו ש„במקום“ בא כאן תחת שם פרטי. היתה זו העיר לזו, אשר עתידה לקבל את השם בית-אל, בשל המאורע החשוב שהכתוב עומד לספרו. לכן אין שם העיר מוזכר כאן. בתור לזו אין לה כל חשיבות

¹⁰ רש"י, רשב"ם, ראב"ע, ספורנו (המ').

¹¹ חולין צא, ע"ב (המ').

¹² ד"צ ש — גבעה המזמינה ללון בה בשל יופיה ובטיחותה; קייל — במקום שנודע על ידי גילוי השכינה שאירע בו לאחר מכן.

בהקשר זה, ואילו השם בית-אל טרם ייקרא עליה. משום כך, „במקום” בבי”ת פתוחה, הוא בא אל העיר שאליה רגילים לבוא בערב. והפועל פגע בא לבטא את המקריזות שבהגיעו דוקא למקום זה. עיר זו לא היתה מטרת מסעו, אלא מכיוון שהיה עליו להגיע לאיזו עיר שהיא עם שקיעת החמה, הרי הוא בא לשם. לפי חז”ל פירושו של „ויפגע” שבכאן הוא — (ויתפלל¹³), וכפי שמבין הראב”ע אגדה זו¹⁴), הרי „במקום” כאן פירושו — מקומו של עולם, הקב”ה. וכן מספרים חכמינו ז”ל¹⁵): „אמר ר’ יצחק. השמש הבאה בעבורו, זרחה בעבורו, דכתיב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, וכתיב, ויפגע במקום; כי מטא לחרן אמר, אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי? כד יהיב דעתיה למיהדר, קפצה ליה ארעא. מיד — „ויפגע במקום”. ורבה היא משמעותה של אגדה זו לישראל — גם כאשר הם מאמינים, כי הגה הגיעו למטרה והם בטוחים מפני הרדיפות, אף על פי כן עליהם לשוב ולחזור אל המקומות הקדושים, אל אותם המקומות שבהם היו האבות מחפשים את האלהים בתפילה ואף מצאוהו. — מאבני. האגדה התלמודית ידועה¹¹). את פשוטו של מקרא מפרש הראב”ע: אחת מאבני המקום. — מראשות יו. מראשות פירוש צד הראש של הישן (בניגוד אל מרגלות — צד הרגלים), והמלה באה כאן כמלת יחס¹⁵), והוראתה יכולה להיות הן לצד הראש הן תחתיו: אך לא כן מפרש הרור”ה.

הפסוקים יב—טו. ויחלם והנה פלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. והנה ה’ נצב עליו ויאמר אני ה’ אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך. והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה, ונברכו בכך כלי־משפחת

¹³ השוה ירמיה ז, טו.

¹⁴ וכן הוא בבראשית רבה פרשה סח, י (המ’).

¹⁵ השוה שמואל א’ כו, ז.

הארמה וכוּרעך. והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל
 אשריתלך והשבתוך אליהארמה הזאת, כי לא
 אעזבך עד אשר אביעשיתי את אשרידברתי לך.

ויחלם וגו'. התמונה שבחלום זה מיוחדת בכך, שמתואר בה איזה
 קשר-חיבור בין שמים וארץ, אך חלקיה השונים יתבררו רק בהתבוננות
 מדוייקת בה. — והנה סלם מצב ארצה. הסולם מוצב ארצה,
 מלמעלה למטה; מן השמים נתן ה' אמצעי בידי יושבי ארץ שבעזרתו הם
 יוכלו להתקשר-להתחבר אל השמים. זהו גילוי רצונו שנודע לנבחריו. עם
 קיומה של כל מצווה אלהית עולה האדם שלב אחד נוסף בסולם זה
 המוביל אל השלמות העילאית, אל השמים. — והנה מלאכי וגו'.
 מלאכים אלה אינם יורדים מן השמים לארץ, אלא הם מצויים על הארץ,
 עולים השמימה ושוב יורדים. ואין הם מלאכי ה', כי אם מלאכי אלהים.
 לפי דברי התהלים¹⁶ „עושה מלאכיו רוחות“, הרי מלאכי אלהים אלה
 הם אותם כוחות הטבע שה' יצר עם בריאת העולם וקבע להם את פעולתם
 עלי אדמות פעם לתמיד. אבל אין כוחות אלה פועלים באופן מקרי ועיוור
 לטובת האנושות או לרעתה. בסולם זה שהועמד לרשות האדם כדי ליצור
 את הקשר בין ארץ ושמים בשבילו, באותו סולם עולים גם הם כדי לקבל
 ציווי למעלה, ואחר יורדים כדי לבצע הציווי האלהי הזה. — וציווי זה
 גקבע לטובת האדם או לרעתו בהתאם ליחסו שלו אל הקשר עם האלהים
 וגילויו, אם דרשו ובקשו או שמא, ח"ו, בז לו. וכך אמרו חכמינו ז"ל¹⁷ :
 „ישראל אשר בכ אתפאר. אתה הוא שאיקונין שלך חקוקה למעלה, עולים
 למעלה ורואים איקונים שלו, ויורדים למטה ומוצאים אותו ישן“. אתה
 זה שתמונתו חקוקה למעלה, אתה גועדת להשיג את האידיאל שה' קבע
 לך — להיות מי שה' מתפאר בו. והנה עולים המלאכים ומתבוננים
 באידיאל זה שבשמים ואחר הם יורדים והם מוצאים אותו — ישן, ללא
 מעש, בלא כל פעולה להגשמת האידיאל הזה. ובגמרא¹⁸ ממשיכים חז"ל
 לספר, משהשוו את דיוקנו שלמעלה עם דיוקנו שלמטה, „בעי לסכוניה“.

¹⁶ קד. ד.

¹⁷ בראשית רבה פרשה סח, יח (המ').

בקשו להביאו בסכנה. הרי מלאכי אלהים הם, מלאכי מידת הדין אשר מסכנת את האדם שאיננו עושה כדי להשיג את יעדו, כדי להגשים את האידיאל שנקבע לו למעלה. ואז — והנה ה' נצב עליו, אלהי החסד והרחמים, זה שמחנך את האדם, הוא נצב ומגן בעדו, מונע ממלאכי הרעה להתקרב אל זה שאמור להשיג בעתיד את האידיאל האלהי ולהגשימו. יתרה מזו. הוא אף נותן לו את ההבטחה המעודדת להיות עמו תמיד, ליתן לו את האמצעים להגשמת רצונו, הרצון האלהי, ומעל לכל — להגן עליו מפני הסכנות שעלולות להפריע אותו בהשגת יעדו. — הארץ וגו'. הארץ היא אשר צריכה להבטיח ליעקב ולבניו אחריו את האמצעים להשיג את האידיאל שנקבע על ידיו ית'. — ופרצת... ונברכו בך וגו'. ועוד, אידיאל זה איננו מוגבל לישראל בלבד. כל העמים כולם צריכים להיוועד, באמצעות ישראל, לפאר את ה'. — ושמרת יך בכל אשר תלך. גם אם רחוק יעקב מאדמת הקודש, יכול הוא לבטוח בהגנתו ית' אשר ישיב אותו למקום, שרק בו הוא יכול להקדיש עצמו כל כולו לעבודת ה'. — כי לא אעזבך, שכן לא יעזוב ה' את מי ששואף בכנות לעבדו, גם אם עכשו מועטים הם מעשיו והישגיו. — עד אשר אם, השווה במדבר לב, יז; ישעיהו, יא. — דברתי לך, השווה רש"י.

פסוקים 20—21. וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה, ואנכי לא ידעתי. וירא ויאמר מהי נורא המקום הזה, אין זה כי אפי' בית אלהים וזה שער השמים.

אכן, ביטוי שבא, כאשר חשים בתופעה חדשה מפתיעה ובלתי צפויה; השווה שמות ב, יד. — יש ה'. האמנתי, כך אומר יעקב, שרק במקום בו מזקם מזבח ושמתקיים בו פולחן, רק שם נוכחות ה', זה העוזר ומושיע לאדם; עתה ראיתי שגם במקום הזה נוכח ה'. ביטוי של יעקב „אכן יש ה'“ חוזר ישירות אל התופעה שבה חש זה עתה — „והנה ה' נצב

עליו, ואל ההבטחה, והנה אנכי עמך ושמרתיך" וגו'. תופעה זו והבטחה זו מזכירות לו ליעקב את ה', אלהי החסד המושיע. — ויירא ויאמר. לאט לאט עולה בתודעתו גם תחילת החלום, שבה ראה את מלאכי האלהים עלי אדמות. לכן הוא אומר — אין זה כי אם וגו', זהו בית אלהים, מקום שבו יושבים מלאכיו עלי אדמות, "זה" הראשון מוסב על נקודת מוצאו של הסולם, זו שהסולם עומד בה על הארץ — כאן זה בית אלהים. וזה השני מוסב על קצו העליון של הסולם המגיע עד לשמים. שם הוא שער השמים, המקום שבו עולים המלאכים מן הארץ אל השמים. תמונה זו מלאה אותו יראה כשהוא חשב על גודל התפקיד, שהוטל על האדם ואשר עליו לא יכול היה להתגבר, אילו תבע אותו אלהי המשפט לדין עתה, כשהוא מזניח את מילוי תפקידו. לפי ביאורנו זה מתיחס, "ויאמר" הראשון לסוף החלום, ואילו, "ויאמר" השני — אל תחילתו, ובכך נוספת חשיבות לדברי יעקב, והשינוי בשימוש בשמות הקדושים הוא מובן¹⁸).

הפסוקים יח—ט. וישכם יעקב בבקר ויקח את־האבן
 אשר־שם מראשתיו וישם אתה מצבה, ויצק שֶׁמֶן
 עַל־ראשה. ויקרא את־שם־המקום ההוא בית־אל,
 ואולם לזו שם־העיר לראשנה.

מצבה. על הקמת אבן כזכר למאורע חשוב מסופר במקומות רבים במקרא¹⁹. אולם שלא כבשאר המקומות, מתקדשת אבן זו על ידי השמן שמוצק על ראשה; השווה שמות ל, ל. גם למטה לא, יג מודגשת הקדשתה של מצבה זו, ובפסוק יד שבפרק לה אף מצינו שיעקב מקריב

¹⁸ ואילו מבקרי המקרא חייבים ליחס את הפסוקים טז ויז לשני מקורות שונים, אף על פי שלכאורה הם שייכים יחד. כלומר שכל אחד משני המחברים לא התחשב אלא בחלק אחד של החלום.

¹⁹ להלן לא, מה; יהושע ד, ט; שם פסוק כ; כד, כו; שמואל א' ז, יב.

קרובן נסכים על מצבה כמו על גבי מזבח. לפי חכמינו ז"ל²⁰) אין איפוא בין המצבה והמזבח אלא זה שהמצבה היא של אבן אחת ואילו המזבח מורכב מאבנים הרבה, אלא מכיוון שחוק היתה לכנענים, אסרה הקב"ה בתורתו; השווה שמות כג, כד; ויקרא כו, א; דברים טו, כב²¹). — ויקרא, לדעת הגר"א²²) קרא יעקב שלושה מקומות בשם בית אל, זה שבכאן, זה המוזכר להלן לה, וזשנקרא „אל בית אל“, והשלישי שמוזכר שם לה, טו, אותו קרא „אלהים בית אל“, וזה האחרון מוזכר גם אצל שאול²³); וראה בביאורנו להלן לה, טו. — ואולם לזו וגו' לפי האמור ביהושע טו, ב היו לזו ובית-אל קרובים זה לזה. ייתכן שהמקום, אשר בו לן יעקב, היה בקרבת העיר לזו והוא נקרא כשם העיר עד שיעקב בא ונתן לו שם חדש. לפי תרגום השבעים היה שם המקום תחילה „אולם לזו“, הוזה אומר שהמקום, אשר אותו קרא יעקב בשם המיוחד בית-אל, נחשב תחילה אולם-פרבר של לזו²⁴); ברם השווה שופטים א, כג.

פסוקים כ—כב. וידר יעקב נדר לאמר, אם־יהיה
אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך
ונתת־לי לחם לאכל ובגד ללבוש. ושבתני בשלום אל־
בית אבני, והיה ה' לי לאלהים. והאבן הזאת אשר־

²⁰) רש"י דברים יב, ג; וראה בביאור המחבר שם. והשווה רש"י כאן ולהלן לג, כ (המ').

²¹) כמעט לא כדאי להזכיר את ההנחה (שאינן לה יסוד) על אודות פולחן־האבן שמיחסיים לעברים הקדומים ואשר אותו מחפשים גם כאן (השווה Dozy, Die Israheliten, p. 18, rael. zu Mekka, 1884). עם זאת אמנם ייתכן שפולחן האבן, שחדר מהדוד דרך המזרח התיכון עד יוון ורומי, שם עבדו לאבן שחורה (Cybala), הוא צורה משובשת של נוהג אבותינו, ואף ייתכן שמקורו של השם betyli, שבו ציינו את אבני המטאור שלהן עבדו, הוא בית אל; השווה ד"צ ש.

²²) הכתב והקבלה לר"צ מקלנבורג בשם הגר"א (המ').

²³) שמואל א' י, ג.

²⁴) וכן גם הנצי"ב בפירושו העמק דבר (המ').

שמתי מצבה יהיה בית אלהים, וכל אשר תתן לי
עשר אעשרנו לך.

בגדרו של יעקב בא ברישא השם ה' ואילו בסיפא באים השמות — ה' ואלהים, ואין שוני זה בשימוש בשמות הקדושים מותנה אלא במשמעותם השונה. — אם יהיה אלהים עמדי, פירושו אם יראה עצמו האלהים לגבי כה', אם בורא העולם ינחני בהשגחתו הפרטית המיוחדת, ושמרני, בזה שישמרני בדרכי מלאת הסכנות מכל רע, ונתן לי וגו', וגם יתן לי את מחיתי, את הנהוץ לקיומי, ושבתי, כך שאוכל לחזור בשלום אל בית אבי, וזה יהיה ה' וגו', או אז יהיה זה שהראה עצמו כה' עוזר ומושיע לי לאלהים, לזה שאך לו אעבוד ולקולו אשמע. — והאבן וגו'. הרי זה הסבר לאופן שבו רוצה יעקב לעבוד את ה'. אותה מצבה שהקים זה עתה לזכרון לגילוי השכינה, שהיה לו כאן, הוא ירחיב אותה עד שתהא בית אלהים, דהיינו בית אשר בו יעבוד אותו ית' (לשון הזכר בצורה יהיה במקום תהיה באה בהתחשב במלה „בית“). אין הוא רוצה להקים בית ה', כי זה יהיה בית שבו נוכח ה', שבו מתגלית השכינה. בית כזה לא יבנה אדם אלא על פי ציווי מיוחד שלו ית', כשה' מבטיח נוכחותו בו, כשאמר תחילה, „ושכנתי בתוכם“²⁵). יהיה זה גילוי יומרה רבה מצד אדם, אם יבנה בית לה' על דעת עצמו ויתבע שהשכינה תשרה בתוכו. אבל לבנות בית אלהים, בית שנועד לעבודת אלהים, כזה יכול וצריך האדם לעשות על דעת עצמו²⁶). — עשר אעשרנו, לבניית בית זה רוצה יעקב להוציא עשירית רכושו. נראה שכוונתו היתה לקנות במעשר זה, כמו מאוחר יותר במעשר שני, בהמות לקרבן שלמים

²⁵ שמות כה, ח.

²⁶ ואין לך דבר בלתי סביר יותר מאשר טענתם של כמה מבקרים, אשר רוצים ליחס מאמר שלם ואחיד זה לשני מחברים שונים, או דעתם של אלה ש„העורך“ חבר אמרתו של יעקב על פי שני מקורות שונים. אדרבה, כתובים אלה מוכיחים, כמו רבים אחרים, שאין בשוני השמות כל הוכחה למקורות שונים. אבל השוני נובע מן המשמעות המיוחדת שבכל אחד משמותי ית' וההקשר שבו הוא מוכר.

שלאכילתו יוזמנו גם עניים. שהרי מצינו קרבן מעין זה אצל יעקב, להלן לא, גד וגם מו, א, קרבנות שאופים היה דומה לשלמים. וראה בענין זה בפתיחה לחוקת הקרבנות, בתחילת סי' ויקרא²⁷.